

" Welke toekomst heb ik nog? "

Ondanks zijn barstende hoofdpijn is Jean-Serge (1974) naar de Sociale Kruidenier in de Rolwagenstraat gekomen. Jean-Serge: "Ik kan beter naar hier komen dan thuis gek te worden in een veel te klein appartement. Een sans-papier noemt men mij in dit land maar ik héb een land, Congo. Daar leeft mijn familie, daar zijn de mensen van wie ik houd."

De Sociale Kruidenier is een kruispunt van nationaliteiten. In de winkel vullen enkele Belgen de rekken aan en bedienen ze de kassa. In andere ruimtes werken een paar Aziatisch ogende mannen met schuur- en verborstels. Een Vlaamse dame en een Afrikaanse man zorgen in de onthaalruimte voor koffie en thee. Multicultureel Antwerpen komt hier samen. En de etenswaren zijn minstens tien procent goedkoper zijn dan in de Colruyt. Wie een verwijskartaart heeft van een sociale organisatie in Antwerpen, kan hier inkopen doen. Jean-Serge: "Voor tien euro kan ik hier etenswaren inslaan voor mijn gezin. Ik heb ook net van Yves (van de Sociale Dienst Bond Zonder Naam - nvdr) gehoord dat Bond zonder Naam nog een maand de huur kan betalen voor ons. Kon ik maar zelf geld verdienen! Nu moet ik, die een universitair diploma heb, me wenden tot liefdadigheidsorganisaties. Triest word ik daarvan. Ik hád nochtans een goede start genomen in dit land, maar die is weg omdat ik geen definitief asiel krijg."

In het verzet

Ik ben geboren in Kinshasa, als dertelatste telg in een gezin met dertien kinderen. Mijn oudere zus heeft mij opgevoed want mijn vader stierf toen ik vijf jaar was. Mijn familie heeft mij verder laten studeren, al was dat financieel moeilijk. Al gauw was ik voorzitter van de economiestudenten aan de universiteit van Kinshasa. Tijdens het derde baccalaureaat werd ik leider van de meer dan 25 000 studenten in Kinshasa. Maar in Congo is alles politiek. De overheid wil controleren wat er gebeurt op de campus. De veiligheidsdiensten van Kinshasa ontboden mij en andere studentenleiders. De agenten gaven ons een duidelijke boodschap: 'Zorg ervoor dat de rust bewaard wordt en meld het ons als er oproer kraaiers zijn.' Ze gaven ons GSM's om met hen in contact te blijven. Studentenleiders hebben geen keuze: ze moeten minstens officieel meewerken. Stakingen van studenten vermijden was een belangrijke doelstelling,

want wanneer de studenten staken, wordt de universiteit gesloten. Soms blijven de deuren maanden dicht. Het haalt de studies overhoop.

Maar in december 2001 konden we een studentemars niet tegenhouden. Het inschrijvingsgeld was met een derde verhoogd. President Kabila gaf de universiteit van Lumumbashi in zijn thuisregio Katanga vrijstelling van die verhoging, andere universiteiten niet. De studenten van Kinshasa waren woest en kwamen op straat. Verschillende studentenleiders werden aangehouden, ik kon nog net op tijd onderduiken. De universiteit sloot de deuren. Intussen was ik getrouwd en verwachtten Nadine en ik ons eerste kind. Uit veiligheid ging mijn vrouw bij haar ouders wonen. Ik sloot mij aan bij het MLC, *Mouvement pour la libération de Congo*, een verzetsbeweging, en verzamelde allerlei inlichtingen voor hen.

" Een sans-papier! Zo noemen ze mij. "

Op een dag wachtte ik in de haven op een leider van het MLC uit een andere stad. De politie controleerde papieren, en ook ik werd gecontroleerd en gefouilleerd. Ze vonden mijn MLC-kaart en ik belandde in de gevangenis. Dankzij de hulp van een oudere broer, die bij de politie werkte, kon ik ontsnappen. Mijn zontje was nauwelijks drie maanden oud maar ik kon niet in Congo blijven. Het was te gevaarlijk. Met de hulp van familie geraakte ik in België. Vroegere studievrienden vingten me op en raadden mij aan asiel te vragen. Het Commissariaat-Generaal voor Vluchtelingen reageerde gelukkig positief. Ik kreeg een oranje kaart en mocht een bankrekening openen en werk zoeken. Ik vond een kamer, volgde Nederlandse taallessen en een opleiding voor vrachtwagenchauffeur. Omdat mijn Congolese getuigschriften hier niet teldden, wilde ik het liefst de baan op, mijn eigen baas zijn. Ik vond meteen werk, eerst een interim, daarna een vast contract.

*" Ik word gek
als ik nadenk
over wat ik alle-
maal verloren
heb. "*

Het was een prima job, ik hield er maandelijks 1500 tot 1700 euro netto aan over en kon Nadine en mijn familie ondersteunen.

Nachtmerrie

Met Nadine ging het niet goed. In het begin redde ze het wel. Maar een belangrijke chef van de veiligheidsdienst, die uit hetzelfde dorp kwam als mijn schoonfamilie, raakte op de hoogte van mijn vlucht

Jos

*"Ik voel mij te gelukkig
om dat geluk voor mij
alleen te houden"*

Sociale
Kruidenier

"Mensen die naar hier komen, hebben veel tegenslag gehad. Wie kiest er nu voor om zijn eigen land te verlaten?" Jos schudt zijn hoofd. "Je kunt je niet voorstellen welke verhalen wij hier te horen krijgen. Daar kan ik niet doof en blind bij blijven".

Als jongeman trok Jos regelmatig naar een ziekenhuis in de buurt om bij te springen. Daar kreeg hij de smaak van het vrijwilligerswerk te pakken. Hij werd ook een vrijwillige medewerker van Bond zonder Naam. Jos: "Op een dag vroeg Yves of ik mee de werking van de Sociale Kruidenier wilde opstarten en dragen. Dat zag ik wel zitten. Na jaren als vertaler op een bank kwam mijn bruggensioen eraan. En daarmee ook de schrik om in een zwart gat te vallen, te meer omdat ik geen eigen gezin heb. Ik ga graag om met mensen en bij de Sociale Kruidenier zou ik mijn talenkennis kunnen inzetten. Ik ondervind dat ik nog veel te weinig talen ken! Tachtig percent van de mensen die hier komen, zijn afkomstig uit Rusland, Afrika en andere landen. Twintig percent zijn Belgen die hun rekeningen moeilijk kunnen betalen omwille van werkloosheid, ziekte of andere tegenslagen. Alleen mensen die doorverwezen worden door een samenwerkende sociale organisatie kunnen hier inkopen doen. Wie een gezin heeft kan voor een groter bedrag inkopen dan een alleenstaande. Sommige organisaties geven mensen een tussenkomst van 10 of 20 euro per maand voor boodschappen.

Je moet niet denken dat dit puur een winkel is! Mensen komen hier op verhaal bij een tas koffie of thee. De werking draait op vrijwilligers en daar doen de 'klanten' evengoed aan mee, zoals je ziet. Ze komen schilderen en koken, en misschien komt er binnenkort ook nog een kapsalon. Allemaal vrijwilligerswerk. Waarom zou je mensen niet aanspreken op hun bekwaamheden? Waarom ik dit doe? Goh, ik durf het bijna niet uitspreken.... Ik voel mij te gelukkig om dat geluk voor mij alleen te houden. Ik wil het delen met mensen die tegenslag hebben in hun leven en in armoede moeten leven. Niemand verlaat zomaar zijn land, dat geloof ik niet. Mensen moeten ondervinden dat wij openstaan voor hen, dat wij hen willen herstellen in hun waardigheid."

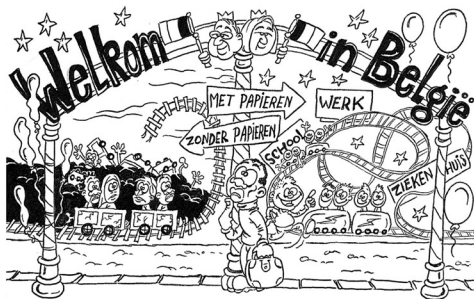
en zette zijn zinnen op Nadine. Hij was getrouwd en had verschillende concubines maar de familie van Nadine vond dat ze zich niet tegen hem konden verzetten. Nadine was heel ongelukkig met die situatie maar ze had weinig keuze. Uiteindelijk heb ik haar met een vals paspoort naar hier kunnen halen. We hadden elkaar dertig maanden niet gezien."

Jean-Serge krijgt een bittere uitdrukking. "Wat een gelukkige tijd had moeten zijn, onttaarde in een nachtmerrie. Ik kreeg in die periode een brief van het Commissariaat-Generaal: *het MLC werkt nu samen met Kabila, er is dus geen reden meer voor politiek asiel. Wil je terugkeren naar je land? Dan sluiten we je dossier. Indien je denkt niet terug te kunnen gaan, geef ons dan je argumenten.* Ik gaf alle redenen waarom ik de situatie in Congo niet vertrouwde maar verloor toch mijn oranje kaart en dus ook het recht op werk of op OCMW-steun. Net nu Nadine kwam! Ik nam haar na aankomst mee naar het Tropisch Instituut voor een grondig medisch onderzoek. Daar bleek dat ze zwanger was ...

Ik mag haar dat niet kwalijk nemen maar ik ben geen heilige. De verstandhouding die er vroeger was tussen ons, is weg. Onze liefde is besmet. Sinds een paar maanden is het kind geboren, een meisje, en ik slaap nauwelijks. Ik word gek als ik nadenk over wat

ik allemaal verloren heb. Mijn zoonje wordt in Congo opgevoed door mijn vriend. Hij gaat binnenkort al naar de lagere school maar kent zijn vader niet eens, terwijl ik hier zit met het kind van een ander.

Ik praat regelmatig met iemand bij Artsen zonder Grenzen om terug wat rust te vinden, maar wat voor toekomst heb ik? Hier kan ik niet werken, hooguit wat kleine klusjes opknappen die niet volstaan om mijn gezin te onderhouden. We wonen klein en slecht behuurd en soms is de verwarming stuk. Terugkeren naar Congo? Daar krijg ik geen kans meer door toedoen van mensen zoals de man die Nadine onteerd heeft. Bovendien zijn miljoenen mensen in mijn land ondervoed en heeft niemand werkzekerheid. Hier is tenminste nog een Bond zonder Naam en een Protestants Sociaal Centrum om ons een beetje voort te helpen. Mijn familie? Die ziet me graag maar vindt het erg dat ik geen geld meer kan opsturen. Ze zouden niet begrijpen dat ik terugkeer naar Congo, zoals de situatie nu is in mijn land. Maar wat ben ik hier? Een sans-papier! Zo noemen ze mij. En ik heb een zwarte huid. Zelfs als mijn papieren in orde zouden zijn en een werkgever heeft de keuze tussen een Pool en mij, dan trek ik aan het kortste eind. Ik kan enkel hopen dat mijn aanvraag om regularisatie omwille van humanitaire redenen goedgekeurd wordt. Tot dan is het puur overleven."

ONWETTIG VERBLIJF

Mensen zonder papieren hebben geen vergunning om in België te verblijven. Ze vormen een zeer verscheiden groep met onder anderen clandestiene migranten, uitgeprocedeerde asielzoekers, gezinsherenigers of samenwoners, buitenlandse studenten zonder verblijfsrecht, ex-arbeidsmigrant en uitgeprocedeerde slachtoffers van mensenhandel. Het blijkt een uiterst kwetsbare groep te zijn. Kinderlast, ouderdom, ziekte en een klein netwerk verzwaren vaak nog hun armoede en uitsluiting.

Cijfergegevens

- ✓ Er bestaan geen concrete cijfers. Het aantal mensen zonder wettig verblijf wordt geschat op tienduizenden...
- ✓ In het jaar 2000 werd een grootscheepse regularisatiecampagne opgezet. Wie minstens drie jaar zonder papieren in het land was, kon zich aanmelden. Er werden 37.000 aanvragen ingediend.

Oorzaken

- ✓ Mensen vluchten voor geweld, oorlog, vervolging, extreme armoede en natuurrampen.
- ✓ Het toekennen van het statuut van vluchteling gebeurt op basis van de 'Conventie van Genève'. Veel vluchtelingen vallen buiten de daar gehanteerde definitie, maar hebben toch problemen in hun eigen land.

Aanbevelingen

- ✓ Het verkorten van procedures zodat mensen op korte termijn uitsluitel krijgen over hun verblijfsrecht.
- ✓ Er bestaat bijna geen onderzoek naar deze groep. Beleidsmaatregelen blijven dan ook weinig coherent en effectief. Meer onderzoek is bijgevolg nodig.
- ✓ Meer overleg scheppen over het verstrekken van onderwijs, huisvesting, voedsel en gezondheidszorg tussen alle actoren die met de problematiek geconfronteerd worden.
- ✓ Tijdelijke verblijfsstatuten voorzien voor mensen die nood hebben aan bescherming.
- ✓ Een lokaal opvangbeleid voor mensen zonder wettig verblijf uitwerken binnen het lokaal sociaal beleid.
- ✓ De toepassing van de regeling dringende medische hulp zit in sommige steden vol gaten. Binnen het kader van een lokaal sociaal beleid dient een sluitende regeling uitgewerkt te worden.
- ✓ De huidige regeling om mensen toch te regulariseren is ondoorzichtig en lijkt willekeurig. Er is nood aan een duidelijke en eerlijke 'regularisatiewetgeving', een onafhankelijke commissie die mensen papieren geeft volgens vaste criteria.

